

ALFRED THAYER MAHAN, *Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi, 1660-1783*, Türkçesi: A. Tunçer Büyükonat, Griffin Yayınları, İstanbul 2011, 431 sayfa, ISBN: 978-605-61745-5-1

Bu kitap, uluslararası alanda denizcilik stratejisi üzerine şu ana dek yazılmış en mühim eser olarak kabul görmektedir. 1890 yılında Alfred Thayer Mahan tarafından *The Influence of Seapower Upon History, 1660–1783* adıyla yayımlanmıştır. Yazıldığı andan itibaren dünyada neredeyse bütün dillere çevrilen bu eser nihayet 120 yıl sonra Emekli Deniz Kurmay Albay A. Tunçer Büyükonat tarafından Türkçeye kazandırılmıştır. Kitabın içeriği Amerikan Deniz Harp Akademisi'nde ders notları olarak hazırlanmış ve daha sonra kitap haline getirilmiştir. Denizcilik haricinde askerî ve siyasî muhitlerde de büyük ilgi çeken bu eser, pek çok dile çevrilmiştir. Kitap, Batı Avrupalı büyük deniz güçlerinin (İngiltere, Fransa, İspanya ve Hollanda) dünya tarihi üzerindeki etkisini çarpıcı örneklerle anlatmaktadır.

Mahan, önsözünde çalışmasının ana amacını Avrupa ve Amerika'nın genel tarihini, deniz gücünün bu tarihin akışına olan etkisini özel bir önem vermek suretiyle incelemek olduğunu yazmaktadır. Deniz çıkarlarını, onları çevreleyen sebeplerden ve genel tarihe olan etkilerinden soyutlamadan, fakat tarihi nasıl değiştirdiğini ön plana çıkarmayı da amaçladığını ilâve etmektedir. Kitabında yelkenli gemi devrinin belirleyici özelliklerinin henüz başladığı 1660 yılından, Amerikan İhtilâli'nin 1783 yılındaki sona ermesine kadar olan zaman dilimini ele almaktadır. Genel tarih içinde birbirini izleyen denizcilik hadiseleri zincirini bilinçli olarak tam sırasıyla vermediğini, net ve doğru bir açıklama yapmaya gayret ettiğini belirtmektedir.

Alfred Thayer Mahan¹ (27 Eylül 1840 – 1 Aralık 1914) Birleşik Devletler Donanması Sancak Subayı, jeostratejist ve tarihçidir. 19. yüzyılın en önemli Amerikan stratejisti olarak anılmaktadır. Onun “deniz gücü” konsepti büyük donanmalara sahip devletlerin dünya çapında büyük etkiye sahip olacağı görüşüne dayanır ki bu görüşü de değiştirdiğimiz kitapta sunulmaktadır. Mahan'ın konsepti, dünya çapında özellikle Birleşik Devletler, Almanya, Japonya ve İngiltere deniz kuvvetlerinin stratejik düşüncesini şekillendirmekte muazzam etkiler yapmış, Birinci Dünya Savaşı öncesi deniz silâhlanma yarışına sebebiyet vermiştir. Mahan'ın fikirleri Birleşik Devletler donanma doktrini üzerinde hâlâ etkilidir.

Deniz Harp Okulu'ndan 1859'da mezun olduktan sonra Amerikan İç Savaşı (1861-1865) sırasında hem Birlik donanması gemilerinde subay olarak hem de Birlik

¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Alfred_Thayer_Mahan (19.05.2012)

Kitap Tanıtımı

Deniz Harp Okulu'nda öğretim görevlisi olarak vazifelendirilmiştir. 1865'de Binbaşı, 1872'de Yarbay ve 1885'de Albay rütbelerine terfi ettirilmiştir. Eski tip yelkenli gemilere ilgi duymuş, döneminin buharlı gemilerini sevmediğinden deniz görevlerinden kaçınmıştır. Fiilen komuta ettiği gemilerde pek de örnek sayılabilecek başarılar gösteremezken kara görevlerinde yazdığı kitaplar kendisini döneminin en önde gelen deniz tarihçisi yapmıştır. 1885'de Deniz Harp Akademisinde deniz tarihi ve taktikleri hocalığına atanmıştır. 1886-1889 ve 1892-1893 yılları arasında Deniz Harp Akademisi başkanlığı görevini yürütmüştür. Burada verdiği derslerini kitaplar haline getirmiş, uluslar arası siyaset üzerine de yüzden fazla makale yazmıştır.

Mahan'ın görüşleri ve teorileri tüm dünyada kabul görmüştür. Öyle ki Mahan'ın adı Alman Donanması'nda adeta aileden birinin adı gibi olmuştur. Kayzer II. Wilhelm subaylarına Mahan'ı okumalarını emretmiş ve Amiral Alfred von Tirpitz (1849-1930) güçlü su üstü filosunu finanse etmede Mahan'ın namını kullanmıştır. Kitapları İngiltere ve Almanya'da I. Dünya Savaşı öncesinde dikkatle çalışılmıştır. Mahan, 1898 ABD-İspanya Savaşı'nın deniz muharebelerini, 1905 Tsuşima, 1916 Jutland deniz savaşlarını ve de Atlantik muharebelerini etkilediği gibi çalışması iki savaş arası dönemde de büyük donanmaların doktrinlerine nüfuz etmiştir. İncelediğimiz bu kitap Japonca'ya tercüme edilerek İmparatorluk Japon Donanması'nda ders kitabı olarak kullanılmış, II. Dünya Savaşı dâhil Japon deniz harp doktrinini güçlü bir şekilde etkilemiştir.

A. T. Mahan ayrıca "Orta Doğu" terimini icat eden kişidir. 1902 yılında, *National Review* dergisinde yazdığı "The Persian Gulf and International Relations" makalesinde "Orta Doğu" terimini icat etmiş ve bu terimi kullanmıştır.

Kitap, bir giriş ve 14 bölümden oluşmaktadır. Her bölüm dönemin önemli siyasi ve askerî olaylarını anekdotlar ve referanslarla nakletmekte ve alınması gereken dersleri açık ve net bir şekilde sıralamaktadır. Bölüm başlıkları dönemin anlayışı gereği uzun ve ayrıntılı olup zaten bir fikir verdiğinden bu tanıtımda ayrıca bölümlerin muhtevası üzerinde durulmayacaktır.

"Yazar Hakkında" (ss. 21-23) verilen bilgilerden sonra "Çevirenin Notu" (ss. 25-27) kısmında Büyükonat çevirisine dair bazı açıklamalarda bulunmuştur. Müteakiben "Önsöz"ün (29-30) ardından "Giriş" (ss. 31-48) yer almaktadır.

I. Bölüm "Deniz Gücü Unsurlarının Tartışılması" (ss. 49-92)

II. Bölüm "1660'larda Avrupa'nın Durumu, İkinci İngiliz-Hollanda Savaşı 1665-1667, Lowestoft ve Dört Gün Deniz Muharebeleri" (ss. 93-129)

III. Bölüm "İngiltere ve Fransa'nın Birleşik Eyaletlere Karşı Savaşı 1672-1674, Sonunda Fransa Birleşen Avrupa'ya Karşı 1674-1678, Solebay, Texel ve Stromboli Deniz Muharebeleri" (ss. 131-156)

IV. Bölüm "İngiliz İhtilâli, Augsburg Birliği'nin Savaşı 1688-1697, Beachy Head ve La Hougue Deniz Muharebeleri" (ss. 157-175)

V. Bölüm "İspanya Veraset Savaşı 1702-1713, Malaga Deniz Muharebesi" (ss. 177-197)

Kitap Tanıtımı

VI. Bölüm “Fransa’da Naiplik, Alberoni İspanya’da, Waypole ve Fleuri’nin Politikaları, Polonya Veraset Savaşı, İspanyol Amerikası’nda İngiltere Kontraband Ticareti, Büyük Britanya İspanya’ya Savaş İlan Eder 1715-1739” (ss. 199-213)

VII. Bölüm “Büyük Britanya ile İspanya Arasındaki Savaş 1739, Avusturya Veraset Savaşı 1740, Fransa Büyük Britanya’ya Karşı İspanya’ya Katılır 1744, Matthews, Anson ve Hawke Deniz Muharebeleri, Aix-La-Chapelle Barışı 1748” (ss. 215-234)

VIII. Bölüm “Yedi Yıl Savaşları 1756-1763, İngiltere’nin Ezici Gücü ve Kuzey Amerika, Avrupa ve Doğu ve Batı Hint Adalarındaki Denizlerin Fethi, Deniz Muharebeleri: Minorka Açıklarında Byng; Doğu Hint Adalarında Hawke ve Conflans; Pocock ve D’Ache” (ss. 235-268)

IX. Bölüm “Paris Barışı’ndan 1778’e Olayların Gidişati, Deniz Savaşı’nın Amerikan İhtilâli Üzerindeki Neticeleri, Ushant Açıklarında Deniz Muharebesi” (ss. 269-288)

X. Bölüm “Kuzey Amerika ve Batı Hint Adalarında Deniz Savaşı 1778-1781, Bunun Amerikan İhtilâline Etkisi, Grenada, Dominik ve Chesapeake Körfezi Açıklarında Donanma Faaliyetleri” (ss. 289-320)

XI. Bölüm “Avrupa’da Deniz Savaşı 1779-1782” (ss. 321-332)

XII. Bölüm “Doğu Hindistan’daki Olaylar 1778-1781, Suffren Brest’den Seyre Çıkar 1781, Hindistan Deniz Seferlerindeki Parlak Deniz Seferi 1782-1783” (ss. 333-370)

XIII. Bölüm “Yorktown’ın Teslim Olmasından Sonra Batı Hint Adalarındaki Olaylar, De Grasse’in Hood ile Karşılaşması, Saints Deniz Muharebesi 1781-1782” (ss. 371-399)

XIV. Bölüm “1778 Deniz Savaşı’nın Eleştirel Tartışması” (ss. 401-425) başlıklarını taşımaktadır.

Ekler (ss. 426-431) kısmında yelkenli gemilere ait direkler, yelkenler ve armalar hakkında bilgi verilmektedir. Gemi çizimlerinden hareketle numaralandırılmış olarak gemi donanım unsurlarının İngilizce ve Türkçe karşılıkları yer almaktadır.

Eserde ayrıca 4 adet harita ile 21 adet deniz muharebe planı bulunmaktadır.

Günümüz okuyucusu geçmiş dönemin gemileri, silâh ve teçhizatıyla modern teknolojileri kıyaslayarak kitabın güncelliğini kaybettiğini ileri sürebilir. Buna yanıt olarak, Fransız General Jomini’den mülhem, gelişen teknolojinin taktikleri değiştirdiğini, stratejilerin ise bu tür değişikliklerden etkilenmediğini belirtmek yerinde olacaktır (s. 26 ve 46). Bu kitap, konuyla ilgilenen tarihçiler için olduğu kadar özellikle Türkiye’nin deniz politikasının eksikliği ve yanlışlığı hisseden meraklıları için de bir başucu kitabıdır.

Bülent AKYAY*

* Arş. Gör. Dr., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı, Bornova – İZMİR, b.akyay@gmail.com